



ЦИФРЛЫҚ ДӘУІР ПЕДАГОГИКАСЫ. XXI ҒАСЫРДАҒЫ БІЛІМ БЕРУ

Студент – жоғары білім беру
жүйесінің «продюсері»



Дисфункциональды байланыс

Білім беруді зерттеу және дамыту орталығы (CERD) 2007 жылы Линкольн университетінің оқыту және оқу стратегиясын басқаруға, білім беру мен оқыту тәжірибесін жетілдіруге және университетте технологияларды академиялық пайдалануды қолдау мақсатында құрылды.

Құрылған сәттен бастап, орталық жұмысының басты идеясы, ғылыми және педагогикалық бағыттың, университет қызметінің негізгі түрлерін дамыту болды. Орталықтың басты міндеттеріне жоғары мектеп жүйесіндегі білім беру мен ғылымның арасындағы дисфункционалды байланысты дамытып, студент пен академиялық орта арасындағы қарым-қатынас қайта қарастыру, маңызды жетістіктерге жетуді әрекеті болып табылды. Бұл жоба «Student as Producer is Hacking the University» яғни, студент университетті «бұзушы», «продюсері» мағынасында, студент университетті реттеуші, жаңалықтар енгізуші деп аталынды. Жоба 2010 жылдың соңында Линкольн университетінің Білім беру және оқыту үшін стратегия ретінде қабылданды.

Осылайша, «Студент-продюсер» жобасының мақсаты – зерттеу және оқыту арасындағы қатынастарды қайта құрылымдау, ғалымдар мен студенттер арасындағы қарым-қатынасты қайта ұғыну арқылы жемісті және прогрессивті педагогикалық негіз құру. Жобаның маңызды аспектісі университеттің әкімшілік және бюрократиялық үдерістерін қайта қарау болып табылады, сондықтан олар «Студент-продюсер» жобасының қағидаларына сәйкес келді және оны қолдады. Бұл курстың оқу жоспарын әзірлеуге әкімшілік қызметкерлерді, ғалымдарды және студенттерді қамтыған органикалық үдеріс ретінде алынды.

«Студенттік-продюсер» жобасы технологияға тәуелді емес, бірақ қазіргі заманғы университеттік өмірде терең тамыр жайып жатқанын мойындайды. Мысалы, нақты пәндерге бағытталған виртуалды зерттеулер арқылы ортақ сипатын қолдайды және мұғалімдер мен оқушылар прагматикалық пайдаланатын жеке оқу ортасын құруда технологиялық қажеттіліктері мен мүмкіндіктеріне сәйкес келеді.

Жоба жетекшілері Peter Bradwellдің 2009 жылы жарық көрген «Edgeless University», белгілі бір «шегі жоқ» университет еңбегінде тұжырымдалған «максималды белгісіздік уақыты мен шығармашылық мүмкіндіктер уақытының арасындағы арақашықтық пен іс әрекет» мәселесін ескерусіз қалдырмайды. Жоба жетекшілері Цифрлық қоғамда «оқу орындарының болашағын қайта қарастыруда негіз болатын 10 педагогикалық қағиданы анықтайды. Оларға:

- өзіндік білім алу дағдылары;
- көлденең құрылымдар;
- орталықтан басқарылмайтын педагогика;
- авторитарлы жүйеден ұжымдық шынайылыққа өту;
- желілік оқыту;
- ашық білім беру ресурстары;
- оқыту байланыс және интерактивтілік ретінде;
- өмір бойы білім алу;
- білім беру мекемелерін байланысты орнату желілері ретінде;
- икемді ауқымдылық және модельдеу.

Жоғары білім беру секторы жекешелендіріліп, білім алушылар тұтынушының рөлін атқару керек болған кезде, студент-продюсер студенттерге өздерінің ресми зерттеулерінен тысқары жерлерге шығатын, университеттік өмірінің аса маңызды, тарихи және әлеуметтік негізделген тәжірибесіне қатысуға, демек университетте белсенді реттеуші позициясын ұсынуға ықпал етеді.

Педагогикалық тұрғыдан, бұл «артықшылық» идеясына байланысты, яғни оқыту барысында студенттер жай ғана «студент» позициясынан рөлін кеңейтеді. Осы «артықшылық педагогикасы» арқасында университет өмірінің ұйымдастырушылық қағидасы түзетіліп, эксперименттердің, ашықтық пен шығармашылық құндылығын арттыруға мүмкіндік беретін оқыту, оқу және зерттеу ортасын қалыптастырады, ғалымдар мен студенттер арасында әділеттілікті қалыптастырады. Осылайша оқушыны өндіруші және ғалымдарды бірлескен авторлар ретінде алуға мүмкіндік береді.



Білім еркін болып күтілетін ортада мұғалімнің және мекеменің рөлі өзгеруі керек. Мұғалім енді білім беру құралы болып табылмайды және мекеме ғаламдық, желілік кеңістікте жаппай интеллект жасайтын құрылыс ландшафтысы болып, студенттерге басқа салада қолдануға болатын тәжірибені ұсынады.

Ризоматикалық педагогика

Ағылшын блогері, әрі оқытушысы Дэвид Кормье ризоматикалық оқыту идеясының авторы. Оның басты мақсаты заманауи философия мен білім беру технологиясының түйіскен жерінде жаңа педагогикалық теорияны ойлап табу.

Бастапқыда, ризома – бұл тамырдың ерекше түрі, ол нақты анықталған орталық жер асты сабақтарының басы да, аяғы да болмаған. Табиғаттағы тамырдың керемет үлгісі мицелия болып табылады. Философиялық термин ретінде бұл сөз XX ғасырда екі француз философтары – Жиль Делез және Феликс Гваттари тарапынан айналысқа енді. Білімге қатысты бұл тұжырымдаманы негізінен білім беру технологиялары мен постструктурализм философиясын жақсы меңгерген блоггер Дэвид Кормьер дамытады. Ризоматикалық жаттығулардың принциптері ол өткен жылдың басында «rhizo14» онлайн-курсында қолданылды, ол нұсқаулық немесе манифест тәрізді нәрсе болды: «Қоғамды оқу жоспарына қалай айналдыру керек?».

Дэвид Кормьер үшін тамыр оқу процесінде үйренетін білімге арналған метафора болып табылады. Осы метафораға сәйкес, кез келген білімді барлық орталық пен алдын-ала белгіленген шекаралар үшін міндетті емес. Керісінше, кез келген білім (математика мысалы, білім) субъектінің басқа да салаларда сілтемесіз тереңдету мүмкін, олардың әрқайсысы дерлік тәуелсіз бөліктен тұрады.

Ризоматикалық оқытудың іргелі қағидасы – «қоғамдастық тәжірибені оқыту бағдарламасын», «community as curriculum-ді» қоғамдастық оқу жоспары ретінде қарастыру. Бұл зерттеу және оқыту форматтары үшін тақырыптар қоғам тәжірибесі бірге оқыту мақсатында қарастырылады. Бұл қағида әсіресе онлайн білім беруде тиімді. Сегізінші «А» сыныбының жиырма оқушысының ішінен болашақта бағдарламашы, ортағасырлық өнер сарапшысы және полиглот болуы ықтималдылығы аз.

Курстың тақырыбына қарамастан онлайн аудиторияда инженер және университет профессоры, студент болуы мүмкін. Әр түрлі адамдардың онлайн курсты бір мақсатқа мүдделілігі мен қызығушылығын кең ауқымда өтейді. Практикада оқу үрдісін негізгі қағидасы бойынша ұйымдастыру, ең алдымен, оқушыларға үлкен жауапкершілік жүктейді: ұжымдық тапсырмалар үшін олар өз командаларын таңдап, бақылау және тест сұрақтарын өз бетімен жасау керек.

Жауапкершілік және міндеттерді ажыратудың маңызы зор. Егер қосымша білім беру шеңбері немесе ашық онлайн курстар туралы айтатын болсақ, онда олар жаңа нәрсені үйрену немесе белгілі фактілер мен тезистерді басқа контекстен қарауға жазылады. Бұл таңдау білім беру үдерісінде өздігінен және өзгелерге көмектесу үшін жауапты болады. Егер таңдау өз еркімен жасалса, жауапкершілік студенттің өзінен шығады. Міндет әрқашан мұғалімнен туындайды және сол арқылы белгілі бір иерархияны орнатады. Дәстүрлі сыныпта бір нәрсе істеуді міндеттеу тек мұғалімге ғана құқылы және ол өз міндетін орындауды бақылайды. «Студент-продюсер» жобасында жоғарыда баяндалған ризоматикалық педагогиканың қағидалары ескеріліп, студент белсенді қатысушы ретінде қабылданды.

Академиялық қауымдастық

2009 жылы «Студент – продюсер ретінде» атты кітабында Майк Наири мен Джосс Вайн заманауи университеттің дамуы туралы тарихи шолуды және кейінірек АҚШ пен Ұлыбританияда зерттеулер мен оқыту арасындағы бөлуге қарсы әрекет етуді ұсынды.

Қорытындылай келе, авторлар еркін мәдениет қозғалысы, зерттеу мен оқыту арасындағы алшақтыққа, сондай-ақ ғалымдар мен студенттердің жұмысын жұмыс және меншік секілді басқа тұжырымдаманың айналасында қайтадан реттелуі мүмкін екеніне ерекше назар аударды.



«Студент-продюсер» жобасын кешенді құрылым ретінде пайдалану арқылы орталық, кітапхана және АКТ қызметтері бірнеше қаржыландырылған жобаларда жұмыс істеді, онда оқушылар мен олардың белсенділігі негізгі тақырып болды:

- JISCPress (2009-10) компьютерлік ғылымдар бойынша екінші курс студенттері идеяларының көмегімен құжаттарды жариялау және талқылау үшін ашық бастапқы тұғырнаманы әзірлеуге көмектесуге мүмкіндік берді.
- Chemistry FM (2009-10), жоба «Ашық білім беру ресурстары», аясында студенттерге химияның бірінші деңгейдегі курсына арналған ашық білім беру ресурстары (OER) б модулін әзірлеу және өндіру үшін стипендия бөлді.
- Total Recal жобасы үшін (2010-11), студенттер институционалдық жобалау үшін негіз болып, үлкен деректер қоймасын құру <http://data.lincoln.ac.uk>. мақсатында тартылды.

Білім беруді зерттеу және дамыту орталығы (CERD), кітапхана және АКТ қызметтері арасындағы бұл табысты жұмыс қарым-қатынастары университеттегі үш негізгі бөлімше – академиялық қауымдастықты құруға, студенттер мен студенттердің ашық технологиялар бойынша бірлесіп жұмыс істеуіне негіз болды.

Университетті қайта құру

Жоғарыда сипатталған тәжірибеде, студент продюсер ретінде университеттің қайта құруына, өзгеруіне ризоматикалық педагогиканың тұжырымдамасы тұғырынан ғылыми-зерттеу, оқу-әдістемелік және оқу ортасына өзіндік ықпалын, идеяларын ұсынып, білім беру ортасының белсенді мүшесіне айналды.

Әрі қарай біз, цифрлық технологияларды пайдалана отырып, дискурсты оқытуды жүзеге асыру мәселесіне тоқталамыз. Қазіргі заманғы жоғары білім түбегейлі идеяға негізделген оқу үдерісіндегі цифрлық технологиялар арқылы өзгерді. Қазірдің өзінде ХХ ғасырдың аяғында танымал ағылшын зерттеушісі Диана Loryllad келесідей қорытынды жасады: виртуалды орта мультимедиялық оқытуды пайдалануды болжайтындықтан, бұл мағынасы бар дискурстық, икемді, интерактивті сипаттамаларын, рефлексиялық оқытудың ерекшеліктерін айқындау қажет.

Дискурсты оқыту – студенттер мен оқытушылар сандық және мобильді технологиялардың көмегімен студенттер арасында еркін пікір алмасу. Дискурсты оқыту оқушының мәтінмен жұмыс істеу қабілетін негіздейді. Дискурсиялық тәжірибе – бұл қоғамдық практиканың ерекше түрі, оны іске асырудың негізгі жолы – дәйекті мәтін. Дискурсты оқыту оқушыларға өздерінің әлеуетін ашуға, жаһандық дерекқорлармен жұмыс істеуді үйретуге, оқушылардың идеяларды ынталы ұғынуға мүмкіндік береді. Әлеуметтік желілердің әлеуетін атай отырып, оқу-тәрбие үдерісін, әлеуметтік желілер ВКонтакте, Facebook, Twitter, Instagram арқылы жеделхат және толық ақпаратты тарату арналарын арнайы ұйымдастырылған кеңістік-уақыт болып табылады.

Цифрлық орта және мамандандырылған білім дискурстық практиканы қалыптастыру үшін қолайлы жағдайлар жасайды. Негізгі дискурс тәжірибесі (мамандандырылған білім) нақты мәтіндерді немесе оқулықтарды оқу және талдау процесінде анықталған нақты әлеуметтік пәндерде, ұғымдар мен теориялық модельдерде қолданылатын парадигмалар. Бұл келесі кестеде ұсынылған:

Дискурстық тәжірибе виртуалды қауымдастықтың ұйымдық құрылымы: оның мүшелері өз еркімен қабылдаған нормалары мен ережелерге бағынады. Қауымдастық модераторы мұғалім немесе кез келген студент бола алады, алайда бакалаврда, модератордың міндетін студент орындаған кезде үлкен жетістіктерге жетеді.



Дискурсты тәжірибе	
Оқулықтарды және мамандандырылған білім мәтінін оқу және анализдеу барысында айқындалған: - парадигмалар - концепциялар - теориялық модельдер	Виртуалды қоғамдастықтың ұйымдастырушылық құрылымы: модератор + топтың мүшесі: 1. Модератор-оқытушы 2. Модератор-студент

Дискурс тәжірибесінің элементтері:

- қолданылатын дискурс шеңберінде мәселені дұрыс баяндау. Студенттердің мәселені қалыптастыруға талпынуын құптау керек;
- ұқсас проблемаларға ықтимал шешімдермен танысу;
- (оқу көздері, глоссарийді игеру);
- келіспеушіліктерді қалыптастыру, олардың көзін анықтау;
- шешім табу үшін логикалық мәдениеттің болуы.

Дискурсты оқыту бакалаврларға көп нәрсені үйренуге мүмкіндік береді: берілген (таңдалған дербес) мәселеге сәйкес келетін бұқаралық ақпарат құралдарының түрлері бойынша әртүрлі ақпарат көздерін таңдау; қажетсіз ақпарат ресурстарын қысқарту, сонымен бірге сарапшы білімдерін қолдану (мұғалімнің әдістемелік кеңесі, негізгі сөздер); әр түрлі көздерді зерттеу білім туралы немесе мәселе төңірегіндегі ақпарат алу; курс глоссарийін зерттеу.

Бір-бірімен байланысқан дискурстардың ықпалын әрқашан есте сақтау қажет (медиа дискурс, күнделікті өмірдің дискурсы). Олар студентке белгілі бір «әлем бейнесі», шындықтың бейнесі және іс-қимыл сызбасын елестетуге ықпал етеді.

Қорытынды: дискурстық оқытудың үлгісі өте қарапайым және төмендегі кестеде ұсынылған оқу үрдісіне қатысушылардың келесі әрекеттерін қамтиды:

Бакалавр	Әдістер/технология	Оқытушы
Оқытушы ұсынған тақырыпқа кіріспе	Бұқаралық ақпараттар құралдары, Интернет ресурстары	Нарратив
Мәселені тұжырымдау және зерттеу	Кітапхана, веб-ресурстары	Интерактивті технологиялар
Желіде талдау, оқу дискурсы	Семинар, онлайн-конференциялар, вебинарлар, форум, чаттар, блогтар	Коммуникативті технологиялар
Қорытындыны тұжырымдау	Эссе, жобаға түсініктеме хат жазу, анимация, модель	Нәтижеге негізделген технологиялар

Мұғалім білім беру сапасын жақсарту үшін осы немесе басқа технологияларды біріктіре алады. Мысалы, нарратив жаттығулар мен коммуникациялық технологияларда қолдануға веб-ресурстар толықтырылуы мүмкін. Осылайша дискурстық және интерактивті деңгейлерді біріктіретін аралас оқыту идеясы көрініс табады.

Дәрісті қорытындылай келе, болашақ мамандарды білім беру ісінің субъектісі ретінде де, өздерінің нәтижелерін келесі іс-әрекеттер арқылы қалыптастыруға болады:

- нәтижені қол жеткен сәтте белгілеуге үйрету;
- оқу мен өмірде әртүрлі технологиялар мен әдістерді қолданудың артықшылықтары мен кемшіліктерін талдауға үйрету;
- жобаларды (соның ішінде мультимедиялық) жеке-жеке және командаларға әзірлеу;
- кері байланысты қамтамасыз ету.